

#สังคมศรีธนัญชัย

ศรีธนัญชัยเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านไทย นิทานมุขตลกของคนเจ้าปัญญา ทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือรู้จักกันในนาม “เชียงเมี่ยง”

วันนี้เป็นที่เข้าใจกันว่า ศรีธนัญชัยเป็นแบบอย่างของการใช้ไหวพริบเพื่อเอาตัวรอด แก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ตนเองและผู้อื่นในแบบที่คนมักคิดไม่ถึง ผิดวิธีธรรมดา ใช้อาวุธศิลป์ ตรรกะทุกรูปแบบเพื่อเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นตรรกะที่ผิด แต่ทำให้ดูเหมือนถูก

ศรีธนัญชัยจึงมักถูกกล่าวถึงเปรียบเทียบกับคนฉลาดแกมโกง หรือฉลาดแต่โกง ที่ทำทุกอย่างเพื่อเอาตัวรอด ซึ่งสังคมวันนี้มีความซับซ้อนกว่าเมื่อก่อน วิธีการโกงจึงแยบยลกว่า ซับซ้อนกว่าตามไปด้วย

แต่เมื่อสังคมพัฒนาขึ้น เป็นสังคมประชาธิปไตยมากขึ้น คนมีส่วนร่วมทางสังคมการเมืองมากขึ้น คนฉลาดที่อยากโกงจึงทำได้ยากขึ้น เพราะวันนี้มีเทคโนโลยี มีกล้องวงจรปิด มีมือถือ มีกล้องบันทึกภาพบันทึกเสียง

แต่คนฉลาดขึ้นแค่ไหน มีเทคโนโลยีช่วยมากเพียงใด ขโมย โจร คนขี้โกงก็ยังหาช่องทางขโมย โกงได้ มีรั้วรอบขอบชิดบ้าน แต่แค่ช่องหมาลอดคนก็ยังลอดได้ มีไซเบอร์มิดเดียมก็ดี แต่มีทั้งข่าวจริงข่าวปลอมเต็มไปหมดจนหลายครั้งแยกไม่ออก

การใช้ตรรกะแบบหลอกลวงให้คนอื่นเชื่อมีอยู่ในทุกสังคม ทุกยุคสมัย คำว่า sophist ในตะวันตกและในโลกปัจจุบันมักใช้กันในความหมายของศรีธนัญชัยของไทย คือการใช้ไหวพริบลอกให้คนอื่นตายใจ หลงเชื่อ ด้วยหลักเหตุผลที่ฟังดูดี มีอาวุธศิลป์ที่น่าฟัง

ความจริง sophist ในยุครกรีกเมื่อ 2,400 กว่าปีก่อนนั้น มีความหมายที่ดี หมายถึงครู ผู้ประสาทวิชาความรู้ คนมีปัญญาที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะด้านต่างๆ ให้ลูกศิษย์ มาจากคำว่า

Sophia ซึ่งแปลว่า wisdom ปัญญา

แต่ในเวลาเดียวกันก็มีคนที่ใช้ความรู้เพื่อหลอกคนอื่น จนทำให้คำว่า

sophist

มีความหมายแบบศรีธนัญชัย และวันนี้คำว่า

sophist

จึงมักใช้ในความหมายเชิงลบแบบเดียวกับคำว่าศรีธนญชัยของไทย

ตรรกะง่ายๆ ที่อาจจะดูเหมือนถูกแต่ผิด เช่น คนเป็นสัตว์ ควายเป็นสัตว์ ฉะนั้นคนจึงเป็นควาย วิธีแบบนี้หลอกคนที่ไม่มีความรู้ ไม่มีประสบการณ์ ได้ง่าย คือการพูดความจริงเพียงครึ่งเดียว พูดเพียงบางส่วน แล้วด้นสรุป การพูดแบบโซฟิสต์ มักเป็นการใช้ถ้อยคำที่เป็นวาทศิลป์ เล่นคำ พูดแล้วคนคล้อยตาม เหมือนการโต้ว่าที่ที่ต้องหาเหตุผลเพื่อหักล้างคู่ต่อสู้ แม้ว่าบางทีเป็นเหตุผลที่ผิดแต่ทำให้ดูเหมือนถูก เพื่อให้คนเชื่อว่าถูก

อารยธรรมตะวันตกพัฒนาเรื่องนี้มากในยุคโรมันเมื่อ 2,000 ปีก่อน ที่รับเอาวิทยาการแบบนี้มาจากกรีก

ที่ในภาษากรีกหมายถึงเรียกการให้เหตุผลหลักอย่างหนึ่งของศรีธนญชัยฝรั่งว่า เป็น

“ad hominem” มา

จากคำว่า

homo

แปลว่าคน หมายถึงการโจมตีตัวบุคคล เน้นที่ความน่าเชื่อถือของตัวบุคคล ชี้ให้เห็นหลักการหลักคิดที่ผิดเพื่อ “ดิสเครดิต” บุคคลนั้นที่คิดแบบนั้น

#ศรีธนญชัยกับโซฟิสต์

การยกศรีธนญชัยมาเปรียบกับโซฟิสต์ก็เพียงในแง่มุกเดียว คือ การใช้วาทศิลป์เพื่อหลอกคนอื่น ความจริง ศรีธนญชัยเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่ชวนขบขัน แต่สะท้อนการใช้ปัญญาในแบบที่หักมุม ที่คนคาดไม่ถึง จึงเป็นเรื่องตลกน่าขัน ที่สะท้อนความฉลาดของคนหนึ่งบนความไม่รู้อะไรของอีกคนหนึ่ง ที่ถูกหลอกแบบง่ายๆ แต่ยกศรีธนญชัยมาเปรียบกับโซฟิสต์ เพราะวรรณกรรมลักษณะนี้ก็มีในประเทศต่างๆ ทั่วโลก แม้แต่ในเยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน แต่ก็เชื่อว่าเรื่องราวเหล่านี้จะแพร่หลายเป็นที่รู้จักในหมู่ประชาชนจนถูกกล่าวขานถึงเหมือน “ศรีธนญชัย” ในสังคมไทยที่ได้กลายเป็น “คำนิยม” หนึ่ง คือการยกย่องคนฉลาดมั่งโก่ง หรือยอมรับได้ (“ขอให้พัฒนาบ้านเมืองก็พอ”)

ศรีธนญชัยจึงสะท้อนลักษณะบางประการของคนไทย โดยเฉพาะคนที่ใช้ความรู้ ใช้ปัญญาเพื่อหลอกคนอื่น เอาเปรียบคนอื่น เอาชนะไม่ว่าด้วยวิธีที่ผิด คือ ฉลาดแต่โกง ใช้เงินเพื่อบิดเบือนกระบวนการยุติธรรม

และนี่คือปัญหาของระบบยุติธรรมไทย เรื่องกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญจนถึงกฎหมายลูก กฎระเบียบที่ออกโดยกระทรวง หน่วยงานต่างๆ โดยความเป็นศรีธนญชัยอยู่ในระบบโครงสร้าง ที่เกิดขึ้นบนฐานของตรรกะแบบนั้นที่บิดเบือนความถูกต้องเป็นธรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความอยุติธรรมต่างๆ แม้กฎหมายระเบียบต่างๆ ที่ลดอำนาจของบางหน่วยงานลงให้เป็นเพียง “รับทราบ” แต่หน่วยงานนั้นก็ยังทำเหมือนว่าตนเองเป็นผู้ “อนุมัติ” อยู่ดี เพราะคุ้นเคยกับการใช้อำนาจควบคุม ศรีธนญชัยอยู่ในอำนาจรัฐ การใช้อำนาจทำให้ผิดเป็นถูก คำเป็นข่าว พลิกแพลงเพื่อประโยชน์ของคนบางกลุ่ม มีหลายมาตรฐาน ไม่มีธรรมาภิบาล

ผู้นำที่ดีในสังคมประชาธิปไตยไม่ได้เป็นเพียง “นักการเมือง” แต่เป็น “รัฐบุรุษ” เพราะเป็นคนที่มีความสัตย์ซื่อและคุณธรรม (integrity) ไม่โกงกิน ไม่หลงอำนาจโดยอ้างความชอบธรรมที่ขัดกับสามัญสำนึกของผู้คน ไม่ใช่ตรรกะแบบศรีธนญชัย ในสังคมศรีธนญชัย เรามักเห็นปรากฏการณ์แปลกๆ อย่าง “นาฬิกาเพื่อน” ที่ขัดกับสามัญสำนึก และจิตสำนึกความถูกต้อง ที่ไม่มีในประเทศประชาธิปไตยพัฒนาแล้ว เราจึงชอบอ้างเหตุผลแบบศรีธนญชัยว่า เราเป็นประชาธิปไตยแบบไทยๆ หรือเรื่องแปลกๆ ในกรณีคดีต่างๆ อย่าง “บอสกระทิงแดง” ที่พยานใหม่

2

คนโผล่มาหลัง

7

ปี แล้วพยานคนหนึ่งก็ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตไม่กี่วันนี้แบบมีเงื่อนงำ ทำให้ผู้คนสงสัย

รวมไปถึงคำอธิบาย

“โคเคน” ในผู้ต้องหาที่อ้างว่า มาจากการไปรักษาฟัน ซึ่งที่สุดหมอที่รักษาออกมาบอกว่า ไม่เคยใช้โคเคน แต่เป็น “เมพิวาเคน” สารสังเคราะห์ที่ไม่ได้ใกล้เคียงกับโคเคน และ

งว่า ตำรวจสรุปได้อย่างไรว่าเป็นโคเคน หรือฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด แต่ก็อยู่ในวิถีแบบศรีธนญชัย ที่สื่อเรียกว่า “แถ” และ “ตีมัน” และที่สุดเรื่องประหลาดในกรณีนี้

คือ จำเลยอาจจะกลายเป็นโจทก์ ผู้ตายจะกลายเป็นจำเลย กระบวนการที่ทำให้ดำเป็นขาว ขาวเป็นดำได้

กรณี “บอสกระทิงแดง” คือตัวอย่างชัดเจนล่าสุดที่สะท้อนความเป็นศรีธนญชัยของสังคมไทย ที่สังคมโลกก็รับไม่ได้ จนมีการรณรงค์ให้บอยคอต “กระทิงแดง” ไปทั่วโลก

เพราะมาตรฐานสากลของความถูกต้องก็มี คล้ายกับศรีธนญชัยในวรรณกรรม ที่สุดท้ายก็แพ้ยั่วตัวเอง ถูกเจ้านายเจ้าปัญญาใช้วิธีเดียวกันเอาหลายครั้งจนตรอมใจตาย

เป็นบทเรียนให้ “ศรีธนญชัย” หลายคนในชีวิตจริงวันนี้ว่า แม้กฎหมายอาจไม่เป็นธรรม แต่กฎหมายยุติธรรมเสมอ อะไรที่คิดว่าเปลี่ยนไม่ได้ แก้ไขไม่ได้ สุดท้ายสิ่งดีๆ ก็

สังคมศรีธนญชัย บทความของ ดร.เสรี พงศ์พิศ

เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท

วันอาทิตย์ที่ 02 สิงหาคม 2020 เวลา 12:45 น. -

เกิดขึ้นได้

ความดีจะอยู่เหนือความชั่ว ความถูกเหนือความผิด ไม่ว่าจะใช้เวลานานเท่าใด

เสรี พพ 1 สิงหาคม 2020